

—ja no mer tempteig—, seria relligar ho amb l'oc ant i mod *ribar* 'reblar (un clau)', «abatre ---» i *rip* 'clau de clavar' (de possible origen pre-romà, veg. REBLAR). Llavors seria partint del verb *ribotar*, fr. *raboter* [1468], oc. mod. *rab-/riboutà* «ta-⁵boter; batre ---; gâcher ---» Del qual *ribot* fóra derivat postverbal. Qui sap si ara ens «cremem» més...

Ribultó eiv. V. *revoltó* (VOLTA) *Ribugada*, V. ¹⁰
rebugada

RIC, del gòt REIKS 'poderós' (pron. *riks*). □ 1^a
doc: orígens (*Homilies*, docs. S. XIII etc.).

«Aquela sement que caðeg en les espines demostra ¹⁵ la paraula de Déu, qui cað entre ls cors dels *rics* òmens d'aquest segle, qar pensen de lurs riqueses e no segexen la paraula de Déu ---», *Hom*, 3r9. Aquí potser no se li dóna el valor d'escaló de noblesa que aviat prengué i que explica i documenta en la seva concreció definitiva Andreu Bosch (*Títols de Honor*, 1626, V. les cites en el *DAG*); i ja el percebem com a cosa constituïda des de la *Cròn* de Jaume I: «L'emperador de Contastinoble envià sa fiyla al --- comte de Barcelona e --- quan foren a Montpestler --- En ²⁵ G. de Montpestler hac tot son conseyl ajustat, donaren-li per conseyl sos *richs hòmens*, e sos cavallers, e aquels que eren hòmens de valor en la ciutat de Montpestler, que la s retingués per muyler» (Ag, p. 8 3f.); *rica-dona* ³⁰

No és que el *ric hom* fos home de riqueses, que sovint ho eren molt més aqueixos «hòmens de valor», i els jueus, a qui de vegades havien de manllevar per mantenir-se: en efecte, a tot això perdurava encara el valor etimològic del germ i gòtic RĪKS 'poderós', mot ³⁵ de la mateixa arrel que el substantiu RĪK 'reialme', 'imperi' (> al. *reich*), angl. *to reach*, al. *reichen* 'abastar, dominar', adjectiu comú a totes les llengües d'aqueixa família —esc. ant. *riker*, ags. *rice*, a.-al. ant. *rihhi*— tots ells amb el sentit de 'poderós', si bé en les llengües ⁴⁰ modernes d'allà també ha acabat per significar 'ric': en el concepte popular i humà les dites idees són pràcticament inseparables, com sigui que l'una pot i sol portar l'altra. Gamillscheg (*Rom. Germ.* 1, 375).

Més d'un cop fóra difícil d'esbrinar en la llengua ⁴⁵ antiga quina predomina o domina entre les dues nocions, no sols quan anaven juntes sinó perquè el parlant tampoc no procurava destriar-les, p. ex. en un dels més antics docs. que tenim a mà, on es trasllueixen tensions socials i religioses alhora, en un procés ⁵⁰ per heretgia: «de tots los homes de Gósal aurie puxes tots sos drets d'èls: que pocs homes són, que *rics* sien, qui no i ting<u>en» alt Cardener, a. 1250 (PPujol, *DocVgÜrg*, 15 58). La cosa arribava a degenerar fins a un terreny moral (o diríem 'immoral'), quan es confonia la prosperitat amb la bondat, el que és bo amb allò que és reeixit o magnífic: com veurem també en els derivats, i en l'adverbi, reduït a un emfàtic síndrom de 'bé'.

Quan s'alcen en armes contra Jaume I els moros, ⁶⁰

sarraïns, que ell havia permès restar en la comarca de Xàtiva, adverteix el rei: «pus ells me donen raó que vinga sobre éls, jo retenén d'èls en ma terra, e no gitan-los de lurs albercs, ni faén-los mal per què no poguessen viure *richament* ab Nós e ab nostre linyatge, sapiats que, ab volentat de Déu, que ls ho carvendrem règeu e fort» (Ag, 383, § 364). i no és pas que haguessin quedat reduïts tots ells a condició modesta, i a treballar com cal vol dir simplement 'viure bé, amb bona harmonia', amb la reialesa catalana. No cal dir que també es pot aplicar a coses luxoses: «pregà l que --- no li sostragués tant bella joya, ne tan *riqua*», passatge que ja ve de les *VidesR* i que el *DAG* cita del *Flos Sanctorum* del S. xv: «Molt *riqua*: opulenta, predivitem --- molt *richs*: opulentiissimi», JnEsteve (*Lt Eleg* m-4-r2).

DERIV: *Ricalla* val. (format segons el seu antònim *gentalla*). *Ricós* 'luxós': en uns versos juvenils d'Eiximenis, que restitueixo, posant, a sota el text prosificat del manuscrit:

Anar seglarment ligada,
ab vestadura vanament taylada,
e tota fort enjoyada,
portant los paternostres curioses,
e ganivets fort *ricosos*,
e de gran parenc' anells,
e anar ab gests d'orada,
ésser fort enamorada
e plena <ser> de cimbells

anava ligada seglarment

ab -es v. -es

id (fort en el vers anterior)

ço és *id id id id*

id (fort, vers anterior)

e anells de gran aparencia

e anava ab gests orats

e era *id* (BI: enamoradissa A)

id.

Eiximenis (*L. de les Dones*, § 296, 202v2, p. 430 6ss.); cf. *Misc. Sanchis Guarner*, 90

També p. 149.15: «un religiós, de santa vida, veé con en lo cel feyen un gran palau e molt *ricós* per al dit sabater», *Eiximplis* d'Ag. 1, 227; «eren honrats hòmens e de bona part e *riquosos*» val. a. 1486 (Salvà, *Callosa d'En Sarrà* 1, 53); és estrany, en canvi, tal com s'ha llegit en un doc. de 1341 o 45: «e disén que él devia ésser juge de nós, e no altre, partim-nos d'él --- fort mal-continent e *riquós* ---» (procés de Jaume de Mall, *CoDoACA* xxix, 85); potser 'arrogant, orgullós?', però és té la impressió que hi ha error de lectura (*hirós?*, *riqu<r>ós?*); *ricosament* «con és subirana abúsio e falsia que la persona diga que éla és pobla evangelical, e que vaça *ricosament*, ne vuylla sostenir pobres en res ne freytura», Eiximenis (*Dones*, § 296, 429.20); psalms, *DAG*; *ricositat* [S. xv; Ausiàs, *DAG*]

Riquesa [*Homilies*, V. supra]: és sabut que des dels orígens literaris alternen les variants fonètiques